

Tudós fórum

AZ MTA ÉS A CNRS (FRANCIA ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS KUTATÁSI KÖZPONT) KÖZÖTTI KAPCSOLATOKRÓL

Az MTA nemzetközi kapcsolatainak alapját az 1950-es évek elszigeteltsége után a Szovjetunió és a szocialista országok tudományos akadémiáival kötött kétoldali cseremegállapodások képezték. Ez elsősorban információ- és tapasztalatcserét jelentett. A nyugati országok tudósaival való kapcsolattartás mindkét oldal részéről korlátozott volt. Egyéni meghívásos vagy ösztöndíjas utazásokra elvétele került sor, az intézeti igazgató javaslatai alapján a kiutazók személyéről az MTA központilag döntött. Az intézetek nem köthettek közvetlen megállapodást, nem rendelkeztek utazási kerettel. A 60-as években a nyugati országok részéről bekövetkezett politikai nyitás, Magyarország ENSZ-tagságának rendeződése, majd a gazdasági reform együttesen szolgáltak alapul ahhoz, hogy az MTA nemzetközi tudományos kapcsolatai kiszélesedhessenek, ezek nemcsak tudományos, hanem visszahatásként, politikai előnyököt is jelentettek az ország számára.

A Francia Országos Tudományos Kutatási Központtal (továbbiakban CNRS) az MTA az elsők között vette fel a kapcsolatot, és 1961-ben aláírásra is került az első megállapodás. Ezt követően az MTA számos további európai akadémiával kötött megállapodást, a 1970-es évektől pedig szisztematikusan

épült fel az a nemzetközi kapcsolatrendszer, mellyel az MTA jelenleg is bír. (2003 januárjában ötven ország hetvenkét akadémiajával, tudományos intézményével van kétoldali megállapodás.)

Az MTA-CNRS megállapodás jelentősége az 1960-as években abban állt, hogy előre meghatározott devizamentes keretben biztosította tudományos kutatók tanulmányútnak szervezését. Így évente 20-30 kutató számára nyílt lehetőség franciaországi tanulmányútra. Az első évtized elsősorban a kapcsolatfelvétel szempontjából bírt jelentőséggel. A 70-es évektől kezdődően a 3-4 évre szóló munkatervek már prioritásként kezelték a kutatási témaköröket is meghatároztak, 1994-1995 óta pedig a rendelkezésre álló pénzügyi források a kutatási projektek keretében megvalósuló mobilitást biztosítják.

A kutatási projektre kétévenként lehet pályázni. A beadott pályázatokat a CNRS és az MTA külön-külön bírálja, majd közösen jelölik ki az elfogadásra kerülő projekteket.

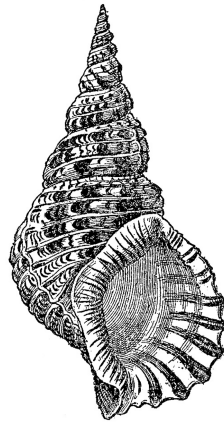
A jelenleg érvényben lévő kutatási projektlista tizenhat témát tartalmaz. Ebből egy téma társadalomtudományi, kettő az élő tudományok, tizenkettő pedig az élettelen természettudományok területéről. A megállapodás alapján évente 35-45 magyar, illetve francia kutató tanulmányútnak kerül sor.

Az MTA-CNRS megállapodás által biztosított lehetőségek számos további kapcsolat kiépítését, intézetközi megállapodások megkötését, a CNRS egyéb programjaiban való részvételt eredményezték. 1989 óta a két intézmény közötti megállapodás kiegészítése az MTA Genetikai Intézete és a CNRS Növényélettani Intézete közötti különmegállapodás, mely a két intézet kutatói részére évi tizenkét hónapos keretben finanszírozza a kutatómunkát.

Az együttműködés másik formája a CNRS Nemzetközi Tudományos Együttműködési Programjaiban (PICS) való részvétel, melyben korábban sikeres együttműködés folyt a *Foglalkoztatás, munka, életmód* témában,

jelenleg pedig *A társadalmi kapcsolatok fejlődése a falusi és városi tér között* és *A helyi mechanizmusok hatása az európai unióbeli belépésre* című kutatási témákban.

2002. december 6-án Kroó Norbert, az MTA Főtitkára, valamint CNRS főigazgatója nevében Jean Luc Clement úr, a CNRS nemzetközi Kapcsolatok igazgatója aláírták a következő négy évre szóló együttműködés kereteit és feltételeit rögzítő megújított megállapodást, melynek új elemeként az aláíró felek az EU-szabályok szerinti jogharmonizációt figyelembe véve külön mellékletben gondoskodnak a kutatási projektek során végzett munkák és eredmények szellemi tulajdonjogának védelméről.

A FELVIDÉKI, A VAJDASÁGI ÉS A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVŰ AGRÁR-FELSŐOKTATÁS HELYZETE

A Magyar Professzorok Világtanácsa
Agrártudományi Szekció konferenciájának*
állásfoglalása

Az MPV Agrártudományi Szekciója először 2000. aug. 25-i konferenciáján értékelte a kárpát-medencei agrár-felsőoktatás helyzetét (*Magyar Tudomány* 2001/1-2, 215-216. pp.). Második konferenciáján 2001. aug. 27-én csak az erdélyi magyar nyelvű felsőoktatás helyzetével foglalkozott, különös tekintettel a mezőgazdasági, kertészeti, erdészeti és környezetgazdálkodási képzésre (*Magyar Tudomány* 2002/6, 834-35. o.). Ezen az ülésen született az a határozat, hogy az MPV ASZ 2002. évi ülésén Kárpátalja, a Felvidék és a Vajdaság helyzetét értékelje.

Az elnökség ezúton fejezi ki köszönetét Okenka Imre rektor úr (Szlovák Agrártudományi Egyetem, Nyitra) munkatársainak, Jurekova Zsuzsanna és Demo Milán professzoroknak (Felvidék), Kasztori Rudolf professzor úrnak, az MTA külső tagjának (Vajdaság), Orosz Ildikó főigazgató asszonynak (Magyar Tanárképző Főiskola, Beregszász), munkatársának, Barkaszi Ferencnek (Kárpátalja), Füleky Györgynek (rektorhelyettes, SZIE, Gödöllő) mint előadóknak, valamint Ördög Vincének (dékán, NYME, Mosonmagyaróvár), Lévai Péternek (főigazgató, Kecskeméti Főiskola, Kecskemét) és Tamás Lajosnak (távoktatási igazgató, Marosvásárhely), mint felkért hozzászólóknak a jelenlegi helyzetet bemutató és reális tényfeltáró munkájukért.

Távoktatás

Az egyes régiók képviselőinek előadásából egyértelművé vált, hogy a három ország (Ukrajna, Jugoszlávia, Szlovákia) közül egyik esetében sem létezik az adott ország kormánya által támogatott magyar nyelvű agrár-felsőoktatás. A Szent István Egyetem és a Kecskeméti Főiskola által szervezett kertészeti BSc távoktatási képzés ezért különleges jelentőséggel bír. A Szent István Egyetemnek Zentán tíz éve és Beregszászon három éve van akkreditált levelező kertészsképzése. A Kecskeméti Főiskola által Komáromban szervezett kertészsképzés indításának is 2002-ben van a tízéves évfordulója. A távoktatás iránti érdeklődést bizonyítja, hogy a régiónként 30-30 fővel indult oktatás létszámát tíz év alatt évi 50-60 főre kellett növelni. A gyakorlati oktatásra részben Magyarországon, részben az adott régióban kerül sor. A sikeresen végzetek aránya a felvett hallgatók 30%-a Zentán és 50%-a Komáromban. Beregszászon az első évfolyam 2003-ban fog végezni.

Az MPV Agrártudományi Szekciójának professzorai megállapították, hogy mindhárom országban óriási szükség és igény van az agár- és kapcsolódó tudományok felsőfokú oktatására. A távoktatási forma azonban

* Gödöllő, 2002. augusztus 30.

már a gyakorlatban dolgozó szakemberek (családi farmok, egyéni gazdálkodók stb.) képzését és továbbképzését szolgálja. Ezért lehetőséget kellene teremteni az adott régióban vagy szükség esetén Magyarországon a távoktatás során szerzett BSc diplomát meghaladó agrármérnöki ismeretek (MSc) elsajátítására is.

Valószínűsíthető, hogy a jövőben is a távoktatás lesz a meghatározó magyar nyelvű képzési forma mind a Vajdaságban, mind Felvidéken és Kárpátalján. Ezért ennek fenntartása, bővítése és hosszú távú stabil finanszírozási feltételeinek megteremtése elengedhetetlen. Mivel mindhárom régióban jelenleg csak kertészeti képzés folyik, az MPV ASZ professorai további szakterületekkel javasolják az oktatás kibővítését (pl. gazdasági, növénytermesztési, állattenyésztési, környezetgazdálkodási, stb.).

Felvidék

Szlovákiában megközelítőleg 600 ezer magyar él, ez az összlakosság 10,6 %-a. A magyar nyelvű bölcsődések, óvodások és általános iskolai diákok esetében ez az arány biztosított. A középiskoláktól felfelé azonban a magyarul tanuló diákok aránya meredeken csökken (középiskolákban 6 %, szakközépiskolákban 4 %, agrár-felsőoktatásban 0 %).

Az MPV ASZ professorai úgy ítélik meg, hogy Szlovákiában jelenleg nincsenek meg a politikai és a szakmai feltételei a magyar nyelvű agrár-felsőoktatás indításának. A probléma megoldására az alábbi alternatívákat javasolják:

a.) Az anyaország alapítványi magán-egyetemet vagy kart létesít a szlovákiai Komáromban, melynek többek közt különböző agrártudományi szakai is lennének.

b.) A magyar kormány képzési keretet hoz létre és finanszíroz a különböző anyaországi egyetemek agrár, környezet, kertészet, erdészeti, stb. karain a küllhoni magyar

hallgatók számára mind a nappali, mind a levelező képzésben.

c.) A magyar kormány PhD-képzési keretet állapít meg és finanszíroz a különböző anyaországi egyetemek agrár, környezet, kertészet, erdészeti, stb. karain a küllhoni magyar hallgatók számára.

Vajdaság

A Vajdaságban körülbelül 350 ezer magyar él, ez a lakosság 17 %-a. A középiskolákban tanuló diákoknak 11,5 %-a részesül magyar nyelvű oktatásban. Szlovákiához hasonlóan nincs magyar nyelvű agrárfelsőoktatás, pedig az Újvidéki Egyetem Mezőgazdaság-tudományi Kara hallgatóinak 9,27 %-a magyar származású, mely arány az oklevelet szerzők között már csak 2,92 %.

Az MPV ASZ professorai úgy ítélik meg, hogy a probléma megoldását a Szabadkai Multietnikus Egyetem leválása jelentené az Újvidéki Egyetemről. Ennek az egyetemnek a magyar karán indulhatna a tanárképzésen valamint a műszaki és informatikai képzésen, kívül mezőgazdasági és kertészeti szak is. Ez a megoldás jelentene garanciát a végzetek szülőföldön maradására, ezzel a nagyarányú kivándorlás megszüntetésére is.

Kárpátalja

A Kárpátalján kb. 150 ezer magyar él. A magyar nyelvű tanárképzés akkreditálva van. E vonatkozásban a beregszászi Tanárképző Főiskola az egyetlen magyar nyelvű felsőoktatási intézmény határainkon kívül, melyet az adott ország kormánya tart fent. Sajnos érezhető az a tendencia, hogy az állam igyekszik kivonulni a kisebbségi képzésből. Jelenleg nincs magyar nyelvű agrártudományi felsőoktatás. Megoldásként kínálkozik a jelenlegi kertészeti távoktatás bővítése mind létszámban, mind szakterületeiben, továbbá a felsőfokú szakképzettség megszerzésének lehetősége különböző anyaországi egyetemek agrár karain.

Összefoglalva: az MPV ASZ professzorai megállapították, hogy mind Szlovákiában, mind a Vajdaságban és Kárpátalján a magyar nyelvű lakosság zöme vidéken él és a mezőgazdaságban dolgozik, és ezért rendkívül fontos a lakosság magyar nyelvű agrár szakképztségének javítása. Ennek egyik lehetséges formája BSc szinten a jelenleg is működő távoktatási programok bővítése mind létszámukban, mind szakterületeikben.

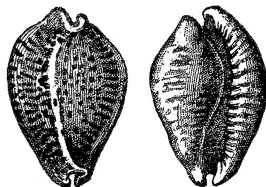
A vidéki magyar nyelvű értelmiség biztosítása elképzelhetetlen a felsőfokú (MSc) okleveles mérnöki szintű képzettség és a tudományos fokozat (PhD) megszerzésének lehetősége nélkül. E problémák megoldásában az egyes régiókra különböző javaslatok tehetők a magyarság lélekszámának és a helyi képzési feltételeknek megfelelően. Az MPV ASZ professzorai úgy ítélik meg, a javasolt alapítványi egyetemnek, egyetemi karnak és

azon belül az agrártudományi szakoknak elsősorban a Vajdaságban, valamint Szlovákiában van realitása. Amennyiben, az adott külhoni régióban az agrártudományok különböző területein a MSc fokozat megszerzése nem biztosítható magyar nyelven, úgy azt pótolni kell az anyaországban, a magyar egyetemek mezőgazdaság-tudományi karai számára biztosított külhoni nappali és levelező hallgatói felvételi keretekkel.

Ám mindhárom régió felsőfokú végzettséget szerzett szakemberei számára a tudományos fokozat megszerzésének lehetőségét az anyaországban kellene biztosítani egy, a kormány által a magyar egyetemeknek biztosított, külhoni diákok számára fenntartott PhD felvételi kerettel.

Heszky László

az MTA levelező tagja, az MPV ASZ elnöke

FELHÍVÁS HAZÁNK EU-CSATLAKOZÁSÁNAK TÁMOGATÁSÁRA

Magyarország április 12-én jövőfordító, történelmi népszavazás előtt áll. A rendszerváltás kezdete óta remélt csatlakozásunk az Európai Unióhoz mostanra karnyújtásnyi közelségbe került. A csatlakozás azt az esélyt kínálja nemzetünk közösségeinek, polgárainak; mindannyiunknak, hogy végleg túljuthatunk történelmünk zsákutcáin, a „nekünk Mohács kell” önpusztító jövőképén. A nemzethalál komor fenyegetésének elhárítása helyett az európai magyar jövő juthat osztályrészül a ma élő s az eljövendő nemzedékeknek. Mindez a rendszerváltoztató évtized közös munkájának, megszenvedett és ezzel visszafordíthatatlanná lett eredményeinek beteljesülése is: a parlamentáris demokrácia, a teljesítményelvű piacgazdaság és a szociális biztonság megszilárdulását biztosítja mindannyiunk számára.

Tudjuk, hogy sok kétely, fenntartás, bizonytalanság kíséri ma a csatlakozást. Sokáig nélkülözött teljes körű nemzeti szuverenitásunk eszméje és élménye az a közös kincsünk, amelyet az európai egységesülésben is képesnek kell lennünk megőrizni, miköz-

ben vállalható igazodást kíván a határok szabad átjárhatósága, az európai piacok megnyílása, s az értékelvű közösséghez tartozás. A magyar értelmiségnek kötelessége, hogy az új kihívásokról, lehetőségekről és hátrányokról egyaránt tájékoztassa a közvéleményt – egyértelműen és nyíltan vállalva elkötelezettségüket az Európai Unió mellett!

Ezt teszi a magyar tudósok közössége is. Felhívással fordulunk a döntéshozókhoz, a közvélemény formálóihoz, a helyi társadalom mértékadó személyiségeihez; valamennyi magyar állampolgárhoz: jó lelkiismerettel támogassuk együtt az április 12-i népszavazás sikerét! A tudomány emberei munkájuk révén régóta, belülről ismerik az uniós világ követelményeit és lehetőségeit. A magyar tudomány legjobbjai, kutatóink és egyetemi hallgatóink személyes tapasztalatokat szereztek az uniós együttműködésekben. Hitelesen és meggyőződéssel mondhatjuk tehát: *a nemzeti út Európába vezet!* Ezen az úton fűzhetjük szorosabbra nemzeti közösségünket a határon túli magyarsággal is.

A magyar történelem sok keserű tapasztalata mutatja: Haza és Haladás ügyének

szétválasztása mindenkor tragikus következményekkel járt. Felhívjuk ezért a parlamenti pártokat, hogy a népszavazásig előttünk álló két hónapban szűkebb pártérdekeiket félretéve szólítsák fel híveiket, hogy IGEN-nel szavazzanak április 12-én! Felhívjuk a magyar nyomtatott és elektronikus sajtó munkatársait is: legyenek partnereink az új évezred kezdetének nagy szenzációja, a nemzet közös vállalkozása, az uniós ügy győzelme előkészítésében, bemutatásában!

Illyés Gyula, ha élne, ma azt mondaná: „Jól az felel ma, ki IGEN-nel felel!” Érthetően, tisztán, magyarul.

Budapest, 2003. február 11.

Vizi E. Szilveszter

akadémikus

a Magyar Tudományos Akadémia elnöke

Kosáry Domokos

akadémikus

a Magyar Tudományos Akadémia volt elnöke

Glatz Ferenc

akadémikus

a Magyar Tudományos Akadémia volt elnöke

Kroó Norbert

akadémikus

a Magyar Tudományos Akadémia főtitikára

Nemzeti érdekeinket a csatlakozás után – immár egyenrangú tagállamként – a mindenkori magyar kormánynak kell újra és újra határozottan érvényesítenie. Annak tudatában, hogy valamennyi parlamenti párt egyértelműen támogatja a belépést, az IGEN szavazatok meggyőző többsége adhat most már erkölcsi magabiztosságot ahhoz, hogy emelt fővel, a nemzeti büszkeség jogos érzésével léphessünk be az Európai Unióba.

A Magyar Tudományos Akadémia, a nemzet tudományos köztestülete nevében ehhez ajánljuk támogatásunkat!

Hámori József

akadémikus

a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke

Keviczky László

akadémikus

a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke

Marosi Ernő

akadémikus

a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke

Palánkai Tibor

akadémikus

az EU Kommunikációs Közalapítvány kuratóriumának elnöke

MEGÁLLAPODÁS

a Magyar Tudományos Akadémia és az Erdélyi Múzeum Egyesület között

A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) és az Erdélyi Múzeum Egyesület (EME) a két intézmény közötti kapcsolatok történeti tradícióira alapozva, az egyetemes magyar és a nemzetközi tudományosság érdekeit szem előtt tartva, az EME eddigi és jövőbeli szerepvállalását a romániai magyar tudományos élet-

ben kölcsönösen előnyösnek tekintve, szükségesnek ítéli az együttműködés elmélyítését.

Az MTA és az EME az 1990 óta megújult és szervezetté vált kapcsolattartás eredményeinek továbbfejlesztése érdekében az alábbi keret-jellegű együttműködési megállapodást köti.

1. Tudományos utánpótlás biztosítása

Az MTA támogatja az EME kutatóintézetében és a többi romániai magyar felsőoktatási és tudományos intézményben folyó utánpótlás-nevelést. Az ehhez a szükségese forr-

sokat, a jelenlegi pénzügyi szinten, az Arany János Közalapítványon keresztül, valamint a többi magyarországi és erdélyi ösztöndíj-pályázati rendszereken keresztül biztosítja.

2. Intézményfejlesztés, strukturális támogatás

Azon cél eléréséhez, hogy az EME az erdélyi magyar tudománysszervezés központi intézménye maradjon, az Akadémia a jövőben is projektalapú finanszírozással kíván hozzájárulni. Az akadémiai támogatás célja az EME intézményfejlesztő és hálózatépítő törekvéseinek támogatása, tudományterületi és regionális szervezetek kiépítése és működtetése, a szakosztályok megerősítése. Ezt az akadémiai közalapítványi támogatást a jelenleg működő többszámú finanszírozási modell keretében össze kell hangolni a többi támogatási alap működésével (például az Illyés és az Apáczai Közalapítványokkal, további nagyobb magyarországi támogatási

forrásokkal, a kolozsvári székhelyű Sapiaentia Alapítvány működésével, illetve az OM és a NKÖM támogatásaival).

Az Akadémia segítséget nyújt az EME részére az egyéb, Akadémián kívüli magyarországi források, a nemzetközi pályázati kiírások és a rendkívüli finanszírozási lehetőségek elérésében. A két fél továbbra is fontosnak tartja, hogy a jelenlegi kereteken belül az akadémiai támogatási rendszerek évente pályázati alapon meghatározott összegekkel támogassák az EME kutatóintézetét, illetve fiókszervezetei által megpályázott rövidebb-hosszabb távú projekteket, konferencia- és kiadványi tevékenységet.

3. Külső tagság, határon túli köztestület megerősítése

Az MTA kiemelt figyelemben részesíti külső tagjainak tevékenységét, közreműködésüket a magyarországi tudományos életben, a magyar tudományosság egységének helyreállításában. Részükre a továbbiakban is lehetőségeket kíván biztosítani a magyarországi tudományos életbe történő bekapcsolódásra, kutatómunkájuk folytatására. A külső taggá válás követelményei megegyeznek a hazai taggá válás kritériumaival.

Az MTA üdvözli és támogatja a határon túli köztestület bővülését. Kéri az EME hálozatépítő, kutatásszervezési támogatását abban, hogy minél több, tudományos fokozattal rendelkező, akadémiai színvonalon dolgozó, magát magyarnak is valló kutató váljék az akadémiai köztestület tagjává. A köztestületi taggá válás követelményei megegyeznek a magyarországi kritériumokkal. A határon túli köztestület tagjainak tevékenységét az MTA pályázati úton kívánja segíteni.

4. Regionális kutatások elősegítése

Az MTA fontosnak tartja az EME regionális kutatási programjait, megvalósításukat az Arany János Közalapítvány segítségével tartja finanszírozhatónak. Ugyanígy figyelemmel kíséri az akadémiai területi központok és a határon túli régiók, jelen esetben elsősorban

az MTA Debreceni és Szegedi Akadémiai Bizottsága és az Erdélyi Múzeum Egyesület, illetve más, régióbeli magyar tudományos műhelyek együttműködését, bátorítva a közös projektek kidolgozását az MTA tudományos osztályainak segítségével.

5. Könyvtár és infrastruktúra fejlesztése

Az Akadémia a magyarországi könyvtárhálózatot keresztül ösztönzi az internetes könyvtár-, adatbázis-kapcsolatokat. Ezen belül lehetőségeihez mérten támogatja internetes portálok kialakítását, a meglévő romániai magyar fiókkönyvtárak internetes kapcsolódásának megvalósítását. Fontosnak tartja,

hogy a romániai magyar felsőoktatási és tudományos intézmények mielőbb létező nemzeti könyvtár és informatikai központ, ill. fokozatosan kiépülő könyvtári szolgáltatás élvezői lehessenek. Az Országos Széchényi Könyvtárral való együttműködésre ösztönöz e cél gyakorlati megvalósítása érdekében.

6. Könyvkiadás, folyóirat-megjelentetés támogatása

Az MTA Arany János Közalapítványa a beérkezett pályázatok minősége alapján és pénzügyi lehetőségeihez képest évente elbírálja az EME könyv- és folyóirat-kiadási

tevékenységének támogatására beérkező pályázatokat, és ilyen formán hozzájárul azok költségeihez.

7. Együttműködés ösztönzése az erdélyi tudományosság különböző fórumaival

Az MTA szorgalmazza az erdélyi magyar tudományosság belső integrációját, így különösen fontosnak tartja és lehetőségeihez mérten ösztönzi a tényleges együttműködés megvalósulását az EME és szakosztályai, a romániai magyar felsőoktatási intézmények és más tudományos műhelyek kutatói

között. Ez a feltétele annak, hogy egyeztetett vélemények alapján hosszú távú projektek szülessenek a romániai magyar tudományosság megerősítése érdekében. Szükséges a magyarországi határon túli kutatástámogatás koncentrációja: a kiemelt projektek meghatározásában az EME szerepe jelentős.

8. Akadémiai kutatóállomás-hálózat

2001-ben a Magyarországgal szomszédos országok közül négyben – Romániában Kolozsvárott és Sepsiszentgyörgyön – létrejött az akadémiai kutatóállomás-hálózat. Ennek szerepét Erdélyben az EME és az

Erdélyi Magyar Anyanyelvűpolók Szövetsége keretében megalakult Szabó T. Attila Nyelvi Intézet látja el, amelynek működését teljes egészében az Arany János Közalapítvány biztosítja.

9. Érvényesség

Jelen megállapodás a következő három évre szól, és amennyiben a két fél 2005. március 31-éig nem kéri írásban a megállapodás módosítását vagy érvénytelenítését, úgy további három évre automatikusan érvényben marad.

E keretjellegű együttműködési megállapodás évente konkretizálódik részletes együttműködési megállapodás formájában; első ízben 2002. december 15-ig a 2003. évi konkrét program megfogalmazásával.

Budapest, 2002. november 23.

Egyed Ákos
az Erdélyi Múzeum Egyesület
elnöke

Vizi E. Szilveszter
a Magyar Tudományos Akadémia
elnöke

A FUNKCIONÁLIS GENOMIKA SZEREPVÁLLALÁSA

Közgyűlési felszólalás

Akadémiánk számos alkalommal vállalt úttörő szerepet az új kutatási irányok hazai bevezetésében. Kikerülhetetlen kötelességünk, hogy érzékeljük és nyomon kövessük a tudomány fő nemzetközi áramlatait, valamint versenyképesen bekapcsolódjunk az ismeretszerzés globalizált folyamataiba. Így nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a ténytet, hogy napjainkban szemünk előtt zajlik a genomikához kötődő szemléletváltás, amely kivétel nélkül érinti az élettudományok szinte minden ágát, és természetesen meghatározó szereplővé válik az egészségügy, a mezőgazdaság és a környezetvédelem területén. Mint tapasztalhatjuk, az informatika számtalan formában részese mindennapi életünknek. Ehhez hasonlóan a genomika is mint új gondolkodási rendszer és technológia, megkezdte szerepvállalását az orvosi prevencióban, diagnosztikában, terápiában, az egészségkímélő élelmiszerek előállításában. A genomikai programoknak köszönhetően folyamatosan bővül azon fajoknak a száma, amelyek esetében a teljes DNS-állomány nukleotid-sorrendje ismertté válik. Megállás nélkül dolgoznak a DNS-szekvenátorok, a komputerek megjósolják a gének határait. Evolúciós rokonságok és fejlődési ágak rajzolódnak ki a DNS-szerkezeti vizsgálatok eredményeként. A biodiverzitás molekuláris paraméterekkel jellemezhető. A gének misztikus világa egyre inkább kézzelfogható realitássá szelídül, szellemes kutatási stratégiák szolgálják a gének funkcióinak megfjtését. A funkcionális genomika lényeges sajátja, hogy több-

ezer gén működésének egyidejű jellemzésével kívánja az életfolyamatok komplexitását követni. A rendszerszemléletű biológia kapcsolatot teremt a génkifejeződési mintázatok, a proteomikai adatbázisok és az anyagcsereutak értékeléséből származó információk között. Jelátviteli hálózati rendszerek feltárása segít számos életjelenség alapjainak tisztázásához.

A fenti rövid helyzetelemzés talán meggyőzően rávilágít arra a tényre, hogy a genomikának köszönhetően valami igen fontos új fejlődési irány kezdődött, Európa szinte genomikai lázban ég. A politikai döntéshozók is érzékelik ennek az ügynek a jelentőségét. Nemzeti genomikai programok, központok sora alakul az EU-tagországok szinte mindegyikében, a 6. keretprogram a genomikát kiemelt jelentőségű prioritásként kezeli. A kutatói közösségek idehaza is reagáltak az új kihívásra, és folyamatosan bővül a sikeres kutatások köre. Látna a nemzetközi tevékenység kibővülését, a jelentkező hazai társadalmi igényeket, talán indokolt lehetőségeinket reálistan értékelni. A genomika mint ismeretszerző alapkutatási tevékenység alkalmazási lehetőségeket kínál az egészségügy, a mezőgazdaság és a környezetvédelem számára. Az együttműködések és a koordináció szükségességét belátva ezúttal szeretném kérni az alábbiakat:

1. Az akadémiai vezetés vállaljon kezdeményező szerepet a genomikai kutatás és fejlesztés hazai kapacitásának bővítésében.

2. Az MTA biztosítson szakmai háttérrel a leghatékonyabb szervezeti és működési formák kidolgozásához.

3. Járuljon hozzá az érintett minisztériumok közötti koordináció és együttműködés létrejöttéhez.

4. Kezdeményezze, hogy a genomikai megközelítés jelenjen meg a Nemzeti Fejlesztési Tervben mint az életminőség javítása kapcsán megfogalmazott célok megvalósításának eszköze.

Kiegészítés

A genomikai kutatásokban és fejlesztésekben érdekelt kutatói közösségek ezúttal köszönik az Akadémia vezetésének, kiemelten Vizi E. Szilveszternek, az MTA elnökének támogató együttműködését, amely hatékonyan segíti a politikai döntéshozatalt ebben az egész magyar társadalmat érintő fontos ügyben.

Dudits Dénes

az MTA rendes tagja, az MTA Szegedi
Biológiai Központ főigazgatója

SZILÁRD LEÓ PROFESSZORI ÖSZTÖNDÍJAK – ÖTÖDSZÖR –

Az 1998-ban, Szilárd Leó születésének centenáriuma alkalmából alapított ösztöndíjat évente három olyan kutató veheti át, akinek eredményeit világszerte elismerik, és aki személyes tekintélyét iskolateremtő felelősségérzettel párosítva segíti elő fiatal munkatársai, egyetemi hallgatói sikeres pályáját.

Az amerikai ALCOA cég magyarországi vállalatai és a Magyar Felsőoktatásért és Kutatásért Alapítvány ösztöndíját idén a következőknek ítelték oda:

Kovács Ferenc

okleveles bányamérnök, a Miskolci Egyetem oktatója, az MTA rendes tagja. Tudományos és alkotói munkássága a bányatelepítés, a bányaművelés és biztonság elméleti és gyakorlati kérdéseit öleli fel.

Pócs Tamás

biológus, az MTA rendes tagja, az Eszterházy Károly Főiskola professzor emeritusa. Tudományos szempontból egyedülállóan értékes növénygyűjtemény-fejlesztő tevékenysége, amelyből kiemelkedik a főiskola herbáriumának megalapítása.

Vicsek Tamás

az ELTE biológiai fizika tanszékének alapító tanszékvezető professzora, az MTA rendes tagja, aki számos eredménnyel lepte meg a világot olyan emberi tömegjelenségekkel kapcsolatban, mint a menekülési pánik, a vastaps vagy a sportstadionok emberhulláma.
